

ЗВЕНОЛАРЫ ҮҢҮМҮАХХА

Выявил оройуон туорах-
таах култууралары 3035
гектарга ыспыта. Итинтэн
2724 гектара хомулууна,
курааннаан 331 гектара
ортуу ыспыллына.

Халзайныгбалар бары да эрнэ-дэхси балачча үчүгэй көрдөрүүлэниилэр. Вазовойунан 3806 тонна бурдук, ол иһигэр 2261 тонна дьэһиммэ, 1055 тонна эбнэс хомулунна. Кыра да буоллар, сэлэ-һинэй ыһыллыбытыттар.

да. Итнээн 160 тонната Эрхэн Эрхэний азынан сохор үрээтэ. Күнилэртэ ураты мүнхымт Болдугур коллективнай предприятитэ 26. Турагас бааһынай хаһаайхстыбата 17 уонна Эмтэ Яковлев (Хатылы) бааһынай хаһаайхстыбата 30 тонна хортоппуданньылар. Спэсэс 143 тонна уурулуута. Ону дии оройуон таһыттан 20 тонна атыылаһыа дьа.

Нөвбилээрээр 88 төс.
на хортуонгүй, 40 тонна
хашпынх. 400 тонна
турах бурдун атымылан-
на. Кхын устат өсө
500 тонна атыла тах-
сына Нестөрүн курдун.
Ташына былангытан ба-
лабит туланыбыт олус
сэмэй, ордун озуруот ас-
тарынар. Нюолубутунан
ыраахтан ырихан сыана-
на атымыланыбыт улаан-
тар. Урдун тулар сыана
манган хайда да түмүн
олгостөр налда.

Уолсайынзын бүтүгү
балаһыанһыа элбэх кэпсэ-
тинин, сүбөни эрэйэр.
Хомуур кэнниттэн сорох
звенелар сууданан нэби-
һэх курдуктар.

Майтан хаалбыг эмгэг бичир боччумнаах үлдэтийн — снэмэ брассаахынын салгыны хытар ивада эгэрээр, холобур: Сыланга, Хатынгуа ол бунагын барбакна турар. Оттон Бахсы. Кислэгийн уонна Арынаах курдук хаааахытбалар бу эсүүнэртэн эһиллэг ыһыны снэмэтин булутар дааһаллары ыла охсуохтаахтар. Ону оройуон иһиттэн да булутар ыһах баар. Тигэйтэйтээр. Оттон бурдук снэмэнаа күүтүүн ыһылар.

Оройуон хайаайыстыба-
тарын бытаргытар хайыс-
ха баара биллэн-ностон
тоно. Оттон бааһыа үлэ-
тинэн дьарыгырар эвено-
лары ыспат ордук. Баа-
һыккалары, бурдук хайа-
ыстыбатын баазаларын,
сыһыарыллыбыт техника-
ны, тэттөрүтүн, үүмөн,
сүүрүнүнэн салтым сайын-
наарга туруулаһыахха,
сини кытта Үлэлиир кад-
дары, механизатордары
харыстыахха, идэтиил
үлэлииллэрин тэрийиэххэ.
Кини синир бурдугун үү-
нэрингэ оройуон, респуб-
лика хайысха бэллээн
үлэлиир кэмпиригэр итин
тэн атын буолуон сатам
MAT

Е. КОРЯКИНА,
оройуоннааы тыа ха-
һаайыстыбатын управ-
лениетын ныйаабынай
агронома.

Ярославский моторный завод «Ярославец» ЯСК-170А» сүлбү анылыгын жомуйар бай-
тз хаамар номбайн
эмнэ онгорор. Техника
сыаната төһө да мараан
турдар, ити номбайн
атынга хамадатык барар.
Хомойуох иһин, яросла
вецтар былааннаммыт
номбайн агарын эрэ
онгордулар.

Синионок: «Ярославец» комбайны хомулар участанка.
Б. Сарандев фотота.
(РИТА—ССТА).

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Улахан көбүлээний

Сүрүүтгэн бэлдлэр бордууксуяны элбэтиилэриниэ илтэриэс улахан. Ол да иһин тута сирин үзэһитэрин хамнаастырга көмө да балачча оҥоһуллар. Чуолсан, биниги оройуонига энергоресурсалар сыаналара мараанын сабынынга 3160 тыһ. солк. дотация кэлэн бары хаһаайстыбаларга тымырылына. Холобур, Эрилин Эрестин атыман совхозка 740 тыһ. солк., «Мугудай» сыды заводугар уонна «Бахсы» совхозка 322-лпн тыһ. солк. батилина.

Кийиз үүккэ бэйэбит
правительством атылла-
һытлар сыананы 1 сол-
куобитан 4 солк. тийиз
улаатындарбыта. Аны бу-
каллы Россия Президентэ
Б. Ельцин анал дыһалы-
нан атыллаһытлар сыана-
тыгар кийиз үүккэ уонна
эки туһааннааһынан 12
уонна 31 солк. эбиком-
пенсация оҕоһулар буола-
да. Ити сылга оройуон-
га 20 мал. солк. кэлэн
эбикомпенсаациятабылар-
ын туһанналыа. Итинэн
от ийик бастаан күнүт-
тан государствога тутта-
рыллар кийиз үүт 62 солк.
тиккэстэ.

Өсө 1991 сылта тыа хаһааймстыбатын боро-дууксуулатын өкөрүүгэ таһаарыллыбыт ороскуоттары хайа эрэ өргүнэн кыччатар сымлан 3790 солк. компенсация кэлэн туугатилиннэ.

Итилэртэн тирэгдсэн, кылаабынайа, сүөһүттэн ылыллар бородуукусуһа-ны элбээтиннэрдэххэ, бу да кээгэ хайа баҕарар хаһаайыстыба туруктаах-тык олоруон сөп этэ.

Д. НИКИТИНА.

бидний баяхтарын нийц-
лэн хялтар. Ойгоор
уугу гэржтэр хялтар
сүх. Ойон нийцэн бид
болууруулан бэлэн үх
хүдэрн уудлар бид
хялтархялтар. Өдөн
ахлыг бэлэмнэр хя-
лтар үхлөххялтар, уу-
ну хялтар да хялтар
сүх.

Сүүнү аһылыгын содуу-опкаалааһын бийылгыт сезонутар отделение уопсайа 413 тонна дорохой аһылыгы бадылзабэт. Итиннэ таһынан 230 тонна сиилэстэхтэр, 60 тонна соломаасохтор. Сүүнүлэрин сыт таһаарыах-таах аһылыктары итинэн бүтэр. Аһы ити иһитэкэ биһи төлөбүрүз, бастааһынай үлэлээх механикатордарга, ыһаһыксыттарга, от ыларга дуогабардаһан үлэлэбиттэргэ 100-чэкэ тонналар ба-рыахтааһын көбүрэтэн ээбиниг. Оһон отделение 120-чэ тонна оту атын сиртэн атылаастааһына эр сүүнүлэрин хара сир-ри булларар кыахтаах. Онуоха Хатастан 30, Намугу ОПХ-тан 30 тонна оту ыларга иһисэтиилээхтэр эбит. Итинтэн уратыттан хантан уюма, хайдах нэпестикһэн булаллар биилибэт. Көһнөрү үдэх-хайан көрсүү бэрээдигинэн «Бахсы» совхоз То-лооннобуу отделенията бурдукка 50 тонна оту биэрнэх курдук эбит да-ккын көрсүлөн дыһык-нээхтүн быһаарса илтик-тэр. Оһон боһуруос-ыааһын бэсэстигэр тура-

Төдөл Дирингийн үзэ
рнү-дөөно бэйылты мь
барданнаах кыстыгы
итинник тээтэн сооду ба
лашманньалаах көрсөд
лөр. Ол эрэри рабоча
дар үлэ-хамнас онгун бу
ларын туһугар бэйэлэрит
төн тутулунтаады бары
тын онгоргоо үтүө санпа
нан салайтараллар. бы
йылгы курдук ол аһылы
кырымчык дьылыга,
эбиг аһылыгы болэмнэе
сиэтинге сүүрүн болдомто
дорун туһаапар бадалаах
тар.

С. АЛЕКСЕЕВ

● Кыстыгы ким хайдах көрүстө? ●

Сабаланыыта сатабай, ыарахан

Билигнн, ханна да
ийбонт ийин, кыстыкка
ирип айдаана. Урукку
урдун үөнэттэя дьаа-
нысыйды, айыы-кэрдий
уох. Ойон ним хайдах
атаанарынан оннук булу-
рга күһэллэр. «Мүгү-
дай» соһхот Төлөйдөөсү
т.дедениетигар эмнэ
ири оннук хартыгынан
өрүөххэ сөн. Минна сүө-
ү иитигин биригэдьин-
иан Николай Егорович
Мансимов үлэлтир. Ки-
нин атахыт тыһаауу
алаачка элэйи көрбөтү.
Бастаан дьэтигэр тий-
ианитигэр, фермада сүө-
үтүн-аһын көрө-иетэ
ылдыар аатырбыт. Аны
ас да хотон көккэлэ
уар комплестарыгар
ийиэ үлэбиттэрдийн
иеситиэхбит, биригэ-
дйирдөр ханна сылды-
аһы сүрүһэбит. Дьоммут
ыкитиргээбитин сирэй-
итин-харахытын көрө-
лөр, сорохтор тоҕо май-
а көлүгүдэй дьэбиттин
уттаалар, бука булбак-
кы буолуо дьэбиттин
мүчүгүнэһэллэр.

— Урунгу курдук салта фермада сыдымат буолан турар, — дийр ланыыксыт В. М. Захаров. — Кунигэ хаста да чыргар, таһо үүтү ыларар кыһаллыбаттар. Батар, олох да ыабатаххыа болууун курдук. Хообур, быйыт сайын туокустар сайылыктарга далааэтибит. Мөчирээк асты этэ, абын аһылыгы илэриэхтибит. Ол үрдүнэн көрөммүннээн — 23 инхиытыттан сайыныгы айдарга хас биридиннэриттэн 1174 кг. валово-туунан 27 тонна үүтү ыабыппыт. Онно үөт суох, абын илэрибитинэн ыан сайынабыппыт. Көр, ол сухары хайдах үлэтирибитин, туох кыһалдалаахтыгын билэ-көрө биэр да кыһаллыгыт үлэтиитэвэр.

Улааза-үлээлээмэ ням да
ныһалдыбат «үтүү» үй-
тэ кэлэ быһыылаах. Би-
дигин ынахтарым айарын
аһалын, бэйлэбит аһата-
быт сизтэбит диирбитин
буолумматтар. Бааһаа-
ннтэн сабалан оту,
күннэ 1 кг комбикорму
сага сиптин ээббит.

Владимир Мировичи
ити этгитий тааньныксыт-
тар Полина Никонсентье-
ва, Николаева, Антошина
Васильевна, Алексеев-
зын бигэргэтэллэр. Кыр-
гыттар мээчирэн, абын
аһылык суогулан үүт
ыма таһынар түспүтүн
туһунан кэлиһиллэр. Хо-
лобур, Полина 20 ына-
дыттан күнгө 70, Анто-
шина 19 ынадыттан 60
эрэ кг үүтү ыылар үһү.
Оттон отделёно үүтү
ыһыгыг графиттан ха-
лымта улахан, бу үлү
гэрдээх аһылык кырыам-
чыг сылытар мантан кы-
һын ситиһиннэрэр да
кыяхтара суох курдук,
тосударстваны кытта ах-
саан биир онук бала-
һааннаах. Субу күн-
нүргэ 11 тааньныксыт
күнгө 6 центнер курдук
үүтү ыылар.

[illegible]

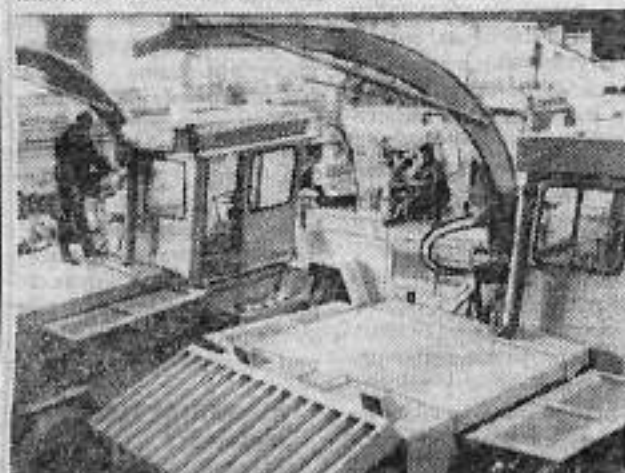
КЫАЛЛЫБАТ ӨРТӨ ҮГҮС

Нэнгийн хас да сүүлэр-
оройууннаады десопунст
Туолума үрвэр дедина
нган тутуу уонна оттуу
маһан соготуулнаага,
Болдохторо бу дьылын
дүтэр. Ол нһан кэлэр
ыдтан Мангир үрвэр
елна бьатарыхтхна эг-
лэр да, тутуу маһан
лөх дьадагы дойду бо-
он бигэрдэ. Онон, туруур-

санвар. Түүнээ үрэгдэр бэлтгэж байх үеэс тэрбумтараа. Билэгтэй оны бэлгэний саналыг тэргүүлж, Үлэнтитэр олохуудтай дэлгэр, гарам, туушлар. Ойно сорох туушларын эргэ базадарттай көхөрөдлөр. Махны эргэ тэргүүлж Үлэнтитэр билэгтэй олохууд санга базад туушлартай сүлдээр.

Бидэгийн Түөһэй, ринте

нэн охторон бараан треллалгаан салгымар малгаалхтар. Ону субу кунлэргэ тастарарга бэлдэлдэллэр да. Үс лэсөөтэри алдьяан тулар. Шифердэр ерөмүөнүү салдваллар. Оу эрөөри савцунг суора кинлэр үлээрин улаханнх алахыи. Оион өрөмүүнүүр-техникскай-предпрятнелта-спариди-кэлэтиһэллэр.

 eCO_2 көпп

Кийи эрэ сүрэхэ ыалдыа
хаарыаннаах алаас-
тарбыт, чараннарбыт тух-
ха кубулуйбуттарын

Айылба ийэбит көмүскэл күүтэр

КНИИ бараксан ойе-
санаата, майгытын-
сигилитин туруга, доруу-
буйата тулалмыр эйгөзө
сыныаныттан, ону төһө
үйөлөзхтик хариысты-
рыттан быһаччы тутулун-
таах.

Билигин Саха сирин айылҕатын промышленность үскааһына, онтон да атын дьайыштар идээннээх турукка килдэрбиттэрин бэлиэт. радио, телевидение көнүө биллибит. Оттон билигин урукку олохпут өҥүлүн сүмүлүүн тутан өлөрөр оройуон дьомо саргыга тулалыан аҕыбытын да төһө харыстаабыт? Быһаччы этэбин: олус куналыык сыманнаһан кэллэбит. Онуурта үтүөкөннөөх тирттер суулааһынан баран эмэйдэр сымаллар. Арай итилэри барытарын көмүтөр туттубут буолуовун, өччүтүгэр төһөлөөх албах мас күрдүк күндү сырыыч көмүчүлүкүн этэй?

Ылан көрүүбүз промшленнай тэрилтэлэрбитин. Олор үтүмөн алаастарбытын бөдүрөн көмүтүлэр, харбылчан катырыгынан толордулар. Саатар, балары туһага таһаарымы технологиятын кыйапп баһысхаабытыбыт. Эрбониздибит маһы тобох таһаарбаттымы тутун нахпыттыга кэмчелээһини оморбут курдук санаабыт. Оттон ити кэмчелээһини сүүс төгүл аһар барар бородууксуяны бөрөнхтээх сырыну тодо эрэ тумна хаамабыт. Ол бөрөнчинэтэ билтэр. Үтүстүк үлэлээһини түмүгэр эрэ «ити тылаат» туһага таһаарыллыахтаабыт. Дьэ ол иһин маһидана барбаттар. Баары баһынан туттуу айылбоһо хабырдык сыһаманайым төрүтүгүнэн буолаа дигэн эгээрн аһилэри холбоурдаатым.

Бу нэрэвнэ суох айыл
ланын төрүлүүнү та
һарбат туһугар туох да
һаалар ылыһалларын
Билигин тулаһын ай
да сыһан төрдүтэн
уларыббыт. эппэтинээс
бары өртүнэн күүһүрбүт
көмүгөр тийэн кэллэбит.
Республикада тулаһын
айган уолна айылланы
уһаныга министерство
оролунна Кини оройуон-

нәрзәүдә комитеттара үскәтиһиниләр. Игитә-
рәһини үләр, сүнәү-
ни ылан аттыға бийәс
олуныға сағалатмәти-
ра. Айыңлы харыста-
һан хабар әйтәтә киң.
Оғу сийәстәхтәс-мүтә-
хәтәк сәләһәр түһү-
тәһ булһуттар. бәһәс-
һәр обществоларын өр-
һуһнардағы инспектор-
дарын түмәр республи-
тағы департамент тәри-
һини. Бу үләрәһ төлө-
рәһәсүләр һиниһи коми-
тәһһитһан һәмһиһи-
һалһәр.

Саха Республикатын
Президентэ М. Е. Нико-
лаев быйыл бэс ыйыгар
таһаарыт Ыйааһар Саха
сиригин территориятыгар
бүтүнүттүгэр мөлтөх

нээ мнэстэлэрдэвч ном-
тоттар көндүлэрэ, мин-
лэр экспертисаларын тү-
мүктэлһиннээр суух ту-
туу хайшыг даданы көрү-
нэ бөхтэллэн суухтайра-
йылынна. Туулайыр ай-
сэгэ боортуулаах, үрэх-
тэргэ, үгэлэрэ, хуна-
банык дэвчэр тутуулар
бээр буолдахтарын, оло-
ру бобор эбэтэр нөхөртө-
рөр бэрээн бэрилһиннэ.

Чочу бичиг орохон
мугтар киртийннн ар
дук котельнайдар, с
дирлаан, берзичинн
уматынтар массын
лар таваарлар. Олору
хайа эмс өргүнэн бэрэ
дэтиир, өрө тирдүүл
рын ситиһэр туһуттан,
куолларга, үрэхтэргэ су
бадан киллэрдэрин
хааччахтыыр иннитэн,
гэрияталарга тазабурдэх
нормативтар туттулар
буолулар.

Нормативнай төлөбүрдэр биһир тонна чогу, бензин, дизельный уматын ороскуоттааһын айылҕага дьайар сабыдыалыттан снаттарон олохтоннулар. Мантан иинньа котельнай-дардаах тарилталарга уонна куустасх техника-лары сүүрдэр тарилта-ларга сукуочуһун көрүл-лүбүт дуосабардары тү-һэрсэбит. Ол нормативта-ра сылга иинилэр төһо-таас чогу, уматын орос-куоттууларылтан таһа-рыллар. Хөлөбүр, биһир тонна дизельный уматын туттуулауутугар 6 солку-бай 38 харчы, биһир тон-на бензин туттуулауу-тар 8 солк. 40 харчы тө-лөнөр. Итиннэхэ экин-сииннэлэр ыараабыттары-нн индексация туттул-лар. Үөры аарыһаны ил-лэрэн туран, биһир тонна-таас чогу котельнайга уматын тулалыыр эһиэ-дэ буортуну таһаарыыс иһит 33 солкуобайдаах төлө-бүр олохтонно. Билигин билингитэ Российская

Федераци тугтар 1991
сүлдээг нэрэмжитэн
тунаабыт. Ари тэтгээр
санг нэрэмжитара олох
тонухтаахтар. Онно ула-
хан ухариуаахтар ниллэ-
риллэлээр сабараланар.
Холбоор, тэрлэлээр
гулаллар эйгээр таааар
бэл хороондуларын ниллэ-
мстараал кээмэй 100
тийнэнг солжобайтан 1
молуурууга тийнлээр
дизн эгэлээр.

Өсө маңыгы этнех-
ния каада. Оройуоннаады
комитет тарыталарга
онорбут сэрэтинни ту-
һазинаахтар төлөрбөт ту-
балтариннар, сэрэтин-
нининтан 15 хонук буй-
тос кинна, тарыталарга
тообан көүгү счоттарыт-
тан үп убуллара зөүл-
дэннэ.

Бийнхэн бийтний сүүрч-
нээн тухай боллурууцар-
га үзэлнэгитийг? Оро-
йуон территориягтар
буору, кумац, таахы-
алар 10-кэрер баар Ба-
дары тарилталар те-
«оһорон» эрэллэрин б-
рэйэрнэлээрн олодобут.
Итэни тааһан-пилора-
малар бөхторун сымыт-
тарн ыраастааһынга тар-
илталар үлэи кыстал-
рын модубабыт 17 тэ-
рыттар бу боллурууцар-
га туһааннаах сэрэтинн
онордубут, сорох-сорох
төро кытаралтыыр
санациялары 53 тыһын-
чы солкубайга онорду-
бут. Урунку салларга ту-
лалыыр эйтэни харьстаа-
һынга түвэрчдлинбт. Ыс-
таралтаалытан кырбт
үн бүтүннүүтэ респуб-
ка бас бийитигар был-
бөриллэрэ. Аны ити үт-
50 бырыһыана оройуон-
на хаалтарылдыа, аны-
лаах түмөр сөгөт аны-
дыа. Ити үп үкөө айыл-
даны харьстааһын ды-
һалларын толорууну фи-
нансмай өртүнөө өйөө-
һүнгэ, оройуоннаады ко-
митет техничэский бази-
тын бөгөртөгүүтэ уонна
тулалыыр эйтэни харь-
стааһынга туһаналдыр
таах техничэский обо-
дованналары булуунут
бөрчтөнөт.

Бийиги хэмтээний тнрэн турар кыналгатын автомашинан хааччылла илгэ бурал. Итн үлэ оперативнайдык барарын харгыстынар. Онон, бийиг санаабытыг, республикатааы инястерствобыт уойна оройуонмут салаалата үтэрин холбоон автомашинна булан биэрэллэрэ - наада бодла.

Билгийн даганы мншин
пан отгуллар котельнай-
дар оройуонига адыларга
суохтар. Олортон босхо
лонор, таас чогууан от-
тууга ниирэр наада. Мас
саппаага оройуонига ку-
тталлаахтык куччаан ий-
рэ итинги модулар. Ик-
киннэн, быылыс сылга
оройуон территорияти-
гар баар куоллар үгүстэ-
рэ уоллулар. Сотору үгүс
буолбут балыктааһын са-
жаланыаба. Онон сибээ-
тээн диириг үчүмнэлээх
күүлэргэ бадыгы мунха-
лаһыны быһыл тохторор
сон этэ дин сапылабын.
Балыктааһыны адылах
хонугунан дөйө тонор
дьылбаламмыт куолар-
га ыттар сиртөөх этэ.

Саваны түмүктөн өт-
тэххө, айырганы уонна
тудальыр эйгин харыс-
таанын анардас биир эр-
жөмүтөгү ытыар үлөтэ
буолбакка, бүтүүн дьон-
сөргө түмсүүлэх куу-
һунан быһаарылылар, эл-
бэс проблемалары көтө-
дөр, суһал быһаарылы-
ры эрбэр боппуруостар
буолалларын бэлэтнэх-
пин бадарарын.

В. МОНАСТЫРЕВ,
экология уонна
айылҕаны туһаныыга
оройуоннаагы коми-
тет председателэ.

**Суөһү кыстыга уонна
ветеринарнай сулууста**

Оролсон ветеринарийн сулуусгати бодлогын шинжилгээ, тусгай госу дарствений тарилга бэлтгэлтэй уялзагддаг тох сус байхтар барда. Оролсон дээдэлтэйн бу дьол олунгуй 18 үнүүрэгн 60 №-дөөх ууралгын 15 сельсоветна тус-тусгай ветеринарийн учасгатай тарилгилтээр. Олорго 59 ветеринарийн специалст үдэлнэр. Итгэлгэ бары сөл буолар кадрын хавччылгыннулар.

Ветеринарийн сулууслийг сүүрэн соруулж, бастатаг туран, суоһу нийтлэгийн бодолдуулсуяатын албатнигтай сайынгарыага аналлааг ветеринарийн дьаһаллары өлөххө киллэрин булар. Иккиийнэн, оройуон сиря гэрүотугар сыстыганнааг ыарыылары киллэрбэт-та һаарбэт ветеринарийн кэ тээн көрүүнү күүлүрдүү. Маннаха сыстыганнааг ыарыылары утары принцип калар, эитиир-сэрэтэр дьаһаллар, лабораторнай чинчийинлэр, анализатар, бириэмэтэгэр олоһуллал, иннахтэххтар. Үсүбүмүн чаанынай сектор суоһутуу ветеринарийн көрүү-исти

Күннөтө кырыгы тууралык олохпур кымы да, туугу да, тумнубат. Сынаа элугура, суюх урдүү тууралык кымын, кырууческыйа ниструменнари, дезинфекциялыр, средстволары атыла, ланарга бюджетка керуулар ур ханан да, тикнубат. Ордук рынок сынананна, уксуюкхөтөрүнтөн ресублик катары «Советскабшан» эмнэн кийинэн хаат чыллыгыт атыла мөлтөөтө. Оттон суюх кубукта, тын утары охсуюуга, сызгы, ынах суюх үнүп түнэринге, диктинаулеги, некробактериону эмтээ, лнннге туттуллар импорт, бай эмтэр валютара ара атылабыллар буоланнар, калликлара олох да уусту, сурда. Дойдуга амтону, оттор сорох биофабрикалар сабыллынылар, онон поставшннтар айнааста, ныллара эмбелл, эмп калликте эмтэ букатын ары, йаата. Итинэн эмнэн хаат чыллыгы сорох-сорох ортун бөлөбөт быфаларар, бытмалар тикнэр кудукку.

Бу өртүүн саалаанын баар. Сайынны өртүүр ветчаствоктарынан былаан түһарэн эмтээх оттору хомуйтардыбыт. Онон ис ырысыларыгар аналлаах препараттар хас да көрүнчэрин бэйэбит лаборатория

[illegible]

Ветучастоктар сөптөө үзэлчир дичлээх-уотгаах анталаах буолуохтаахтар. Билигин баар эмтэр бит ханыык эрэ муннуктарга, ыраамай тыгныахосторго хараллан тугур тутталлаах сыталлар. Нэ билжэтэр баһыыктара ветучастоктар, ветеринарий үлэнигэр үлүлүгүсүдубуһаларын болгомто кинигитэр туталлары тэрээһин боппуруостарыгар көмөлөһөллөрө наада. Холобур, хааччылыыа мөлтүү тулар кэмингэр совхозтартан уонна кэлин санаастаһан ылбыт эмтэр бигэс уонна инструменнарбытын тутарга сөптөөх тиговой, сылаас, кийи олорон эрэ үлэчир анталаһа кинигитэр ахсыс баар буолаллара наада.

Ветеринарийн санитар-
най кэтээн көрүү нүүхү-
руохтээх. Нэһилиэнтэргэ,
оройуон киинигэр сүөһү-
нү, көтөрү, олортон аыл-
лар аһы-үөлү атыыдаа-
һыныга, аҕастаһыныга, го-
сударствода туттарыныга
ветеринарийн сертификат,
лабораторнай анализ бул-
гуччу ырданиэхтаахтар.
Маннаха оройуон нийтэр
батарыныга сертификаты
жетүгэсчөөк сөбүздэһэй-
оттон оройуон тас ортүгэр
батарыныга оройуон кылаа-
быны ветеринарийн инс-
пектора биэрэллэр. Сер-
тификата суох батарыныга
буруйдаахтар, мэтараанта-
налар. Бу нүннэргэ ба-
ры 15 ветеринарийн
учаастакка ветеринарийн
санитарнай кэтээн көрүү
нү олохтүурга наадалаах
служебнай уонна наадо-
рой бачаахтэр бэрлигини-
лэр.

Былдарын аһмлык кы
рымчыгынаа оройуон

сүүхү нэгдэнтгээр үүсч
сүтүг, улахан ногооту
зорсооту. Нэгтгэнэ бие
баарар орууду нүүнүү
кирби мидарга сүүхүн
сөөгөө абыдгынхан хадг
члалын, үлэнт илэнт та
ба итгэн турхоруу мэлэр.
Ог абыдгын бийл да
гатын, Онуоха снэгэмэ
ка, атын өртүн төрийн,
дэр сатын сеп, Холо
дур, үлэгэ-хэмэска н
сүрэхтэртгэн дэньэр
дэлхтэн үлэлнэр бастын
дэоннортон коллективта
ры таба суумэрднэххэ. Бу
рунэргэ мэлнүүнтар, бо
лоснулар нэгтэн хотон
норун булдулар эрээр
үүс хотоннор эрннээр
сыбамэска абаас гурал
лар, оггон бастагы тым
нылар түстүлэр. Субан
пар буоллагына снэгэ-хот
хондута илэнтэр.

Кыстык ырахаана оро-
буон ветеринарнай су-
тууспатыгар эмнэ үрдүк
эпидемияны сүктөрө-
йүн. Билэн көрүп бу кыстык-
ка 200-түн тахеа, ороһу-
уонна мөлтох туруктаах
цэдрэй кириде. Вадарга
эргиччи болорото туһаа
быллымахтаах. Иккис суол-
талаах боһуруоһунан су-
бан сүөһүү түргэнничи
кыстык хотоһно киэллэрин
буолар. Тонгүт, быһа түс-
үт сүөһү көмчч аһылык-
ка хайдах тулустайһый?
Аны, бары чириниң, сыл-
сыга уустук буолла, субу
күннэртэн сыгыгы аһылык-
ка да киридеһини көңүлү-
күрдүк. Оттон онуоха тута
аһаарга, тохтоахпытый?

Ветеринарнай спонди-
литтар туберкулезка, паратуберкулезка, бруцел-
лезка зинчийэр, дикти-
каулеска, сүөһү нүйүктэ-
тин эмтээһин, сылгы үө-
нүг түбүрүн курдуктарга
истэм дьаһаллары кыстын
сабаланыабыттан күүсү-
лүтүр эмгэһинэстээхтэр.
Сорох учуасталтар ма-
ныаха быдааныах үлэ-
рин ситэтэ суох толору-
һааллар, Сорох дьаһалла-
ры мыйаах иһин сүөһүлэр
туруктаа дьаһалтээбэт-
тин баар. Онуоха тиэр-
пакка эиттир-саратар үлэ-
ни эрдэттэн-эрдэ сабалы-
һын, сүөһү бэри өргүзү-
дөнүобай түрүгүн халаччы-
һын, бириэмэтигэр ону
тэрээһин үлэлэринин чы-
гээтин ветеринарнай су-
лууска үлэһиттэрин чыэ-
тэрин дьаһалатынан буолу-

В. СОЛОВЬЕВ,
ветеринария, начальник
службы ветеринарии

КОМИ РЕСПУБЛИКА. Цилиа — Печорада баар нуутча сэлэмнээтин төрүүтүн, үйүнүн көпсөтүнүн, XVI үйүдө булгаах сири көрдүү салдан Новгород дьоно уурбууттар, Маина итадаларын, сөөдөрүн-туомнарын, ичингэлэрин хорбото старовердар түмсөлөрө. Кинилэр удыурдара баай культураларын, өсүөрүнарын, ырыаларын-тойуктарын, үйгүүлэрин, тагастарын-саптарын бынгыттан да тута сымдаллар. 450 сааһын туолбут сэлэмнээ бырааһынныктар быдан дьыллар мындааларыттан ритуальнай хорооводтар неһон көп-көп дьылы ыһыһылар. Күүлэй, көр-көр шыр-тийдэ. Кутаада балык миниз буста, аһааттар-сөөтүлэр, итилер даһаан уонна сарсым-даһаага дьөрн үйгүүлээн тейдилэр.

Сиянокка: Уу-Цильма кырдыбаастарыттан бирдзестэ 78 саастаах Фатей Гаврилович Носов.

РИТА — ССТА фотога.

Сурууубун ичинин аялгыны, Оройуон үгүе калуона эдер ичтин үөрөлүт, дыйдытын түстөгүт Саха Республиканын оркуолаларын үгүөлөх учуутал, норуот үөрөдиринтин туйгуна, Ага дөйдү саринтин бастагы степеннөөх ордонун, хас да медаллар кавалердара, Н. С. Соловьев үлэтин камнааны, олодун сийинин көпсүнүр буоллар, бүтүн киниге буолуох ээ. Ойон улахан, дьонун олох бөлүк-бөлүк түгөйлөргүр эрэ тохотолуом.

ОСКУОЛА УМУЛЛУБАТ СЫЛЛАРА

Гражданский сэрин аймактаа аайыта, 1923 сыллаахха, уон бирдээх Нькулай Чуралчыга үөрөнө кирибита, Түгүктөх алаас ороото ымсыыран-бабаран туран үөрөмүт, бэрт сотору ороолору кытта бодорунай, элбөх дөдөр-доммута-атастамыта. Бөһсө кылааска үөрөнөр кэмнэгэр табаарыстара «Эдэр саас» дьон үөрөнөччилер кооперативтарын председателинэн талбыттара. Кооператив ороолору үөрөх тэбиринин атыллыылара, Саха экономикай политика тылына тыа сирин оркуолаларга эмнэ биллибит эбит. Оччотообу ыччаттарга комсомол улахан сабыдымалы оңорбута. Эдэрнээп уолаттар, кыргызтар тыа сирин олодун уларыта тутууга архимнээхтик ылыбыттара. Кинилэр ортолоругар Коля Соловьев эмнэ баара, 1929 сыллаахха адтыс кылааска үөрөнө сылдьан Нькулай Сыланга бастагы колхозу тэрийэ болумуочунайынан тахсыбыта. Ойон Сыланг Бэрэтигэр «Баһыныкы» табаарыстыба баар буолбута. Сайынны сыйыалангы кэмнэгэр «Өрүкүм» уонна Сталин аатынан колхозтарга суотчутунан үлэлээбит.

ААРТЫК АРЫЛЛЫТА

1931 жыл үүмүтэ, Бүтүүн начальнай үөрөхтээгин икис сыла сабаламыта. Нэһилик ахсын оркуолалар аһылдыбыттар, сага оркуолалар тутулу-буттара. Ити кэмкэ Нькулай сэттэ кылааһы бүтүрбита. Уччууталлар тийибэт буоланнар, тылпылаахтык үөрөмүт актиннай комсомолоттары бэрт суһаллык кылгас болдьохтоох курска үөрөтөн баран учуутал-лата ыталаабыттара. Николай Соловьев Болтоно оркуолаларга атаммыта. Үөрөх оройуоннаады сыйаатын оччотообу сөбүддүс-сөй, кэлин биллилээх драма-тург буолбут С. П. Ефремов эдэр киннэхэ сийинини бабаран алгыс хаалбыта. Степан Павлович алгыһа сиргэ-буорга тэлсиплибэтэ— ити кэмтөн 60-ча жыл устата Николай Саввич наар ычаты итиннэ үлэлээтэ. Комсомол Кини Комитета «Ыччат каставинга» энагынан бөлүөтэбита. Киннэхэ туттарыллыбыт араас бөлүөлөр ортолоругар биір ураты бөлүө баар, ол «Айымнылаах педагогическай үлэтин ичин» дьон. Уччуутал сийининин төрүтүрө туохханын. Дьулуурдаахтык, дууһаны ууран туран үлэлээгин, саанын, бастыгы урутаан өй-дөһүн, оро, кэскил туһугар кууэтээх туруулаһын? Барыта да түмүлүүбүтэ чакчы. Итиннэ хэ өссө хара маңнайгыттан үгүе дьонун кытта бодорууу, кинилэр өлбүлэрэ, сүбөлөрө эһилиннэрин, кыайыта, үчүтэй түмүккэ эрэл улаатар.

Николай учууталлаабыт төрт бастагы сылгар биллилээх фольклорист Андрей Андреевич Саввини, оройуон биір кырдыагыс учуутала Петр Митрофанович Васильевы кытта олус тапсан үлэлээбитин мэлдьи нэһа ахтар. Кинилэр бөйүлэрин биллилэрттэн, сэдьбеларынтин эдэр киннэхэ дөлөгөй-бөлөгөйүтэ учуутал бо-

лар дыйдытыр улаханлык сабыдылаабыттара. Оркуолалар учуутал мастарыскайы аспыт, итин аһылдыгы тарийбит. Отуус сылларга бу оркуолалар кэлин республика үгүөлөх учуутал-лара буолбут М. Д. Соловьев, М. Ф. Попова, колхоз, нэһилик салайааччылар буолбут К. Н. Кривошапкин, М. М. Соловьев, В. Я. Каргузов уо. д. а. үөрөмүттэрэ.

Николай Саввич учуутал буларга бизнэтик баһаарынан Дьокускайдаагы педрабфака үөрөнө кирибита. 1937 сыллаахха ымсыырыт-бабарыт докумуонун, учуутал дипломун, ичиннэгэр түһүтэ. Эдэр киннэ-

хэ ыгырар, усууар алгыстаах аартык арыллыгыта...

БАСТАКЫНАН ОРТО ОСКУОЛАНЫ

Сети жыл Нькулай Кытаанах ситэтэ суох орто оркуолалар атаммыта. Бастагы жыл учууталын, оңтон завучунан, кэлин ичин жыл директорынан үлэлээбита. Ыччата элбөдүсүн уонна үөрөнөр дьонго улаханчы-наа аһыһан, Кытаанах Ил-лэктиннэгэр оройуонга бастагы-нан орто оркуоланы астарбыта. Директор оркуоланын сага миз-балинан, үөрөтөр поссобилары-нан, балачка баай библиотекан-нан хааччыбыта. Оркуола учууталларын үгүстөрө кини куораттарга үрдүк үөрөнү бүтүрбүт ыччаттар эдилер, кинилэр ортолоругар украинка, еврей, нуучча, сахалар баалла-ра. Бастагы жыл 400-кнэ оро үөрөмүтэ. Эдэр салайааччы улахан сыратынан коллөктин биір ылыгыл кэжжэ түмүлү-бүтэ, үлэ да ол сириннэн тул-сан барбыта. Уччуутал И. И. Спиридонов уонна директор Н. С. Соловьев ударник учуутал-лар ааттарын ылан, собуруу куораттарынан нүүлөйдүр лутевканын наараадалаахытара.

1940 сыллаахха ЧПУ-ну бүтэрэн эрэр эдэр дьон Кытаанах орто оркуолаларга педагогическай практикабытын бар-быппыт. Ага табаарыскай Ни-колай Саввич: «Учуутал үлэ-тинтэн дьолгутун булун»,— дьон алгыс хаалбыта. Оттон ичиннэгэр дойдубутун атыһахтаах уулуу аймаабыт ымсыырыттар сарин нүүлэтэ.

УОТ ХОЛОРУК ОРТОТУНАН

1941 жыл сааһыгар Нькулай үрдүк үөрөххэ барыары үлэтинтэн босхоломмота. Ол эрээри ити сырдык ыратын сарин быһа түспүтэ. Николай Со-ловьев арбаа фронга аттамыта. Мальтага үөрөнөн лодк ин-нометнай расчетуи командирин солбуйааччынан атаммыта. Эл-бөх аһааннаах биір дойду-лаахтарын бу суостаах сэрпит сөбүнэн бэргэниин итарга үө-рөппүтэ. 1943 сыллаахха ыч-тырбыт Курскай Тобой сарин-нигэр кыттыбыта. 1943 жыл

от айын 8 күнтүр Олховат-ка аһытар 122 мм орудие ко-мандирлар Н. С. Соловьевка «фердинанды» кытта күөн көрсөр дыйды тириэбита. Ич-ин батареити туһайытынан чүтэстэри үрдөтөн 30-чага чүгүһүр аатырбыт «тигред» уонна «фердинанд» иһэллэ-рө. Кырыктаах дууһа артил-лерийскай расчот элбүтэ, ко-мандир Николай Соловьев ыа-раханык баһырбыта. Ол эрээри остөөх кыайан аспата-ба, тохтотуллубута. Ити кыр-гыһымын көрдөрбүт хорсун бы-һытын ичин Н. Соловьев «Бо-дубуй үгүөлөрүн ичин» медал-лынан биллэстэммитэ. Агыр-

үөскөбүт сиритэр өтөрүбүт ичинин буолар. Үлэлээбитин быһаһын тухары саанын ил-лэрээчин, суолу талээчин бы-һытынан биллибитэ. Ол өсөбү учууталлаабыт бастагы сыллар-гыгар Болтоноо сабаламыта. Оттон 1958 сыллаахха Мугу-дай орто оркуолаларга үлэтин нэһитингэр ичин хайы-үйүдэ опытырбыт, тирээни булуумут салайааччы ээ. Ол да ичин Мугудай оркуолата республи-када үгүстүн үгүтөйүннэ аат-тангыта, элбөхтөргө холөбүр буолбута. Ыччакка умнуллубат ойдобулү хаалларбыта.

Оркуоланы олобу кытта си-блэстиптэ туруммута. Оркуо-

лаабыта. Ичин ичиннэ үлэлээ-бит директор оркуола, учуу-таллар туустара дьон биір то-лодону аспатаа, Ойон хас да чөлөккөтэ суох соруугу тэни-нин быһаарарга күһэллэбита. Икки-үс жыл ичингэр учуутал-ларга 4 квартиралаах дьон, эргэ дьонлэри көһөрөн адалан өссө 5 кал олодор уопсайын туттарбыта. Колхоз бөйөтүн ба-лансыгыр туар сага спор-тивнай саалатын, 2 квартир-лаах дьон олодор дьоннор оркуолада биэрбита. Дьэ ити эрэ ичинтэн—материальнай ба-за бөбөрүтөбүтүн, сөптөөх усу-луобуйа үөсүтүлүбүтүн наһа-на—үөрөх министрствота Ха-тылыга орто оркуоланы аһы-ны көнүлдээбита, бу ичиннэ Хатылы ороолору Мугудайынан уонна Чуралчынан ыһыллан үөрөнэллэрэ.

Күн бүгүн сагалы тыл-панаан соруу быһытынан ту-руорулар оркуола, төрөппүт уонна общественность биіргэ үлэлээһиннэрин тарийынга са-га сүүрүн кылариллибитэ. Ылыбардыр уокурутарынан үлэ ылыттылар буолбута. Ону уокурук депутат, төрөппүт ко-митетын чилинэ, комсомоль-скай уонна пионерскай тарил-талэртэн представителлэр уон-на учуутал баһылаан-көһүлээн ытталара. Мин санаабыр, Мө-нө-Хангалаас оройуонун Дьа-был нэһиликэтин республикада аатырбыт дьон олодор сирини үлэлэрэ аан бастагы биһиэхэ, Хатылыга, сабаламыта. Уччу-таллар уонна олодор биіргэ үлэлээһиннэрин, үөрөнөччилэр бэйэни салайыныларын куу-һүрдэр туһуттан администра-тивнай совет дьонн тарийыта. Ити эһнэ оройуон атын оркуо-ларгар үчүтэй олох быһыты-нан таррамыта. Ити сылларга Хатылы оркуоланын комсомоль-скай уонна пионерскай тарилтэ-лэрэ оройуонга биллибиттэрэ, Кини эдэр дуобатчытара рес-публикада, Россия тийэ бил-лэн Союзка бастаабыттара, М. Д. Иванов сөбүддүс-сөй ин-тернат итэр үлэни, ороолор бө-йөни көрүнөн, дьаһанан олоруу-ларын эһнэ тосту көһөрбүтэ. А. Е. Захарова кандидатскай диссертациятыгар бу интернат үлэтин опытыгар эмнэ тохтоо-бута. Партийнай тарилтэ секре-тара, чулуу учуутал Д. П. Кладкина оркуола үлэтэ туһуу-тугар эмнэ үгүөтэ-оңото улахан ээ, Кини Үлэ Кыһыл Знамята ордонунан наараадалаахыта.

Николай Саввич көбүлэһи-нинэн, Хатылы орто оркуола-тын коллөктинин кууһунан Комсомольскай албан аат му-зейга тариллибитэ. Бу биһиги оройуонмут историктын бэрт дьиринтик эһсэн көпсүнүр му-зейга сымдыгыттар музей төрүттээчин туһунан элбөх сы-лаас-иетин тыллары эппиттэрэ. Музей суолтата, ыччаты итэр кууһа күн-дьыл аһан, өбүгэ-лэри олохторо тэһэн истэрин ахсын өссө улаатыада.

Ити курдук Николай Сав-вич үлэлээбитин устатын туха-ры саганы, бастыгы булан айымнылаахтык үлэлээбита. Оройуонга тирээбит олох араас болууруостарыгар саһа-тын этэн, туруоран, мокуһан оройуон уонна республика бө-чөдүгэр эдэр сааһыттан үгүс-элбөх суруктары, ыстатыйала-ры бэһээтэттэ.

Күн бүгүн оройуон бочуот-таах гражданина Николай Са-вич Соловьев 80 сааһын то-моччу туолар. Киннэхэ ити үр-дүк аат иһэриллэн иһэрилли-бит, махтал-байыла тыллара эһиллэхтэрин атыһабыт ытык-мааны кырдыаһа дьон бөлүө-төһүннэрин түмүтүбүт.

Р. САВВИН,
норуот үөрөдиринтин туй-гуна.

Улахан олох лоскуйдара

Оройуон бочуоттаах гражданина
Николай Саввич Соловьев
80 сааһын туолуутугар

дах ыгытар чааһыгар иһи-тээн төһүбүтэ, уот тобойтон өстөөбү үүрсэн иһэн иһиптэн баһырбыта. 1944 жыл сайын-гар дойдутугар этэһнэ эргил-лэн таптаалаах кэргэнин, оро-тун кытта көрсүбүтэ, сарин хо-лоругар сөрөппүт үс жыл уста-та туулуугэр эрэ аймаһыа ах-та көрбүт алаастарын салтыны-нан дуобуйа тымымыта. Олох эмнэ сагалык сабаламыта.

ФРОНОВИК ДИРЕКТОР

Ойоннаах директор Н. С. Соловьеву Амиа сэттэ кылаас-таах оркуолаларга үөрө көрсү-бүттэрэ. Николай Саввич үлэ-дэ тоботун оройуон түспүтэ. Эйэлээх олобу ахтыбыт кууһа, урусхалааһын, үлүт тэлсипли-бит төрөөбүт ытык буорун өрө-тардар баһата оннук улахаа.

Нэһиликэ бүтүннүү атадар туруоран оркуолада үс кылаа-һы, гимнастическай сааланы, кэтигөр норуодуру салдытарбы-та. Эргэ дьонлэри көһөрөн 40 мистэтээх интернат, учуутал-лар олодор уопсай дьонларын туттарбыта. Фрунзе уонна Дмитров ааттарынан колхозтар ороолоругар колхоз интернатын туттуттара. Ити жыл оркуолада сарин тулааһагарын адалан детдому аспыттара. Ичин кол-лэктин биіргэ өйөһөн, бэрт ил-лээхтик үлэлээбиттэрэ. Ити түбүк быһаһытар оркуолада бө-төхкөй музейи тарийбиттэрэ.

Үлэ-хамнас түбүгэр түөрт сыл биллибикэ элэс тымымыта. Диринг оркуолата уонна детдо-ма директоры суох олоороллор, Николай Саввич, нэргэнэ Хри-стова Михайловналыын сүбөлэ-һэн баран дойдуларыгар чүтэ-һы таарыһа Дирингэ үлэ-диргэ собулэспиттэрэ. Нико-лай Саввич бу сырыгыта ичин түс туһунан үлэлээх, үлэ-ах-астаах оркуолалар—Диринг оркуо-лата уонна Дирингэ детдо-ма—үлэлэрин ичингэр-сага-лыр салайааччы буолбута.

САГАНЫ САБАЛААЧЧЫ

Николай Саввич биһиги оро-йуонмут, норуоттун аан бас-таан үөрөх сырдык аартыгар тахсыахтаах күн бүгүһүгэ дьэ-ри олодон кэлбит олодун ил-лэ-хариһаан көрбүт, үөрөхтээгин историктын байатын төрөөбүт

лаада автодело уонна сүөһү ин-тинин төрүттэрин үөрөтөр кы-лаастар аһыллыбыттара, үөрө-нөччилэр производственной биригээдэлэрэ тариллибита. Ороолор Калинин аатынан кол-хоз нэһиридэрин көрбүттэрэ, саһылы уонна нуруолугу итэр фермалары иһиллэригэр ыл-быттара. Оркуола оңуруот ха-һаайыстыбатын тарийытэ, 1,5 гектар сиргэ хортуомпуй оло-дубута. Ичиннэхэ улахан ко-мөһү Саха Республиканын оркуо-лаларын үгүөлөх учуутала Я. Г. Павлов оңорбута. Оро-лор 500 көтөрү иһиптэтэрэ, ин-кубатордары туруоран, төрөх таһааран ичин сэтээринин ыл-быттара. Үөрөнөччилэр итин-тэн да ураты үгүс-элбөх туһа-лаах дьаһаланан дьарыстана-лара—тулааһах кулуһугу ич-тин ат оңорон оркуолаларыгар балхтээбиттэрэ, мотоцикы-һан баран хомуһара, дизель-най станцияны үлэлэтэргэ, о, д. а. үөрөмүттэрэ.

1959 сыллаахха Мугудай ор-то оркуоланын бастагынан бү-түрбүт 22 уолаттар уонна кыр-гыттар кылааһынан тутуспуту-нан колхозка үлэтин тахсыбыт-тара. Республика урдүнэн ор-сыллар усталаарыгар биһирө-би ылбыт «Оркуола—произ-водство—үрдүк үөрөх» девиз ити курдук үөсүбүтэ.

Сыл сырдык ыраас хотон иһигэр маһан хаалаахтаах кыр-гыттар үлэлээн туһалыһа сыл-дыалларын көрөн баран партия обкомун оччотообу секретара Завьялов: «Хотонго адалла-быт дьэббинит, балыһаада адалбыккыт буолбат дуо?»— дьон тыл ыһыктыбыт үһү дьон кэпсээн баар. Ол төһөтө орун-наадын дуу, омуһнаадын дуу билбөтүн эрээри, ороолор үчү-гэйдик үлэлээбиттэрэ, икки сыл иһиптэн бары орто аналаах уонна үрдүк үөрөх заведе-нияларга экзамены туттарсан олохторун суолун салдыбыт-тара. Онуоха үөрөһүт учуу-таллара биэрбит консультация-лара, литературнай коналоро эмнэ көмөлөспүт буолуохтаах

Дойдулаах кини баһыты-нан 1983 сыллаахха. Хатылы оркуолаларга директорданы

